

Załącznik nr 6. Tabela uwag właściwych organów

L.p.	Data otrzymania uwagi lub wniosku	Forma otrzymania uwagi lub wniosku	Podmiot zgłaszający uwagę	Dokument	Treść uwagi	Uwaga uwzględniona/nieuwzględniona/wyjaśniona	Stanowisko MI
1	22.07.2022	pismo	Urząd Morski w Gdyni	Projekt aktualizacji Programu działań	W Programie działań wskazywane są odległości od „pasa morskiego” (str. 5, 7, 10) w jakich nie dopuszcza się m.in. przechowywania nawozów, lokalizacji przymt itd. Termin ten jest niejednoznaczny. Należy go albo zdefiniować albo posługiwać się terminologią zdefiniowaną w przepisach odrębnych, tj. np. pas nadbrzeżny (ustawa o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej z 21 marca 1991 r.) lub linia brzegu (ustawa Prawo wodne z 20 lipca 2017 r).	uwzględniona	Ujednolicono terminologię, stosując w Programie działań pojęcie pasa nadbrzeżnego. Dodano w rozdziale dotyczącym stosowanej terminologii pojęcie pasa nadbrzeżnego, powołując się na definicję zawartą w art. 36 ust. 1 i 2 ustawy o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej z 21 marca 1991 r.
2.	23.08.2022	pismo	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Prognoza/Projekt aktualizacji Programu działań	Program, mimo że został określony jako „projekt aktualizacji” jest dokumentem jednolitym, założono zatem że zastąpi on obowiązujący „Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” przyjęty rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2020 r. (Dz. U. poz. 243) i w związku z tym niniejsza opinia dotyczy jego pełnej wersji, a nie zmienianego zakresu. Podejście takie jest uprawnione wobec treści wyżej przywołanego wniosku oraz zawartości przedłożonych dokumentów - kompletny program, bez wyeksponowanych zmian, oraz prognoza oddziaływania na środowisko z założenia adresowana do całego programu, mimo że wskazująca na zakres aktualizacji (str. 8 i 9).	wyjaśniona	Aktualizacja Programu działań została przeprowadzona zgodnie z art. 106 ustawy Prawo wodne. Opracowany i poddany konsultacjom społecznym dokument w formie Rozporządzenia Rady Ministrów ma zastąpić obowiązujący „Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”. Sporządzona Prognoza oddziaływania na środowisko odnosi się do zapisów całego projektu Programu działań, z wyszczególnieniem wprowadzonych zmian. W rozdziale 5.6. w odniesieniu do poszczególnych komponentów środowiska, oceniono każde z zaproponowanych działań z wyszczególnieniem wprowadzonych/zaktualizowanych w stosunku do obowiązującego dokumentu Programu działań.
3.	23.08.2022	pismo	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Projekt aktualizacji Programu działań	Należy zauważyć, że w programie, poza tytułem, nie określono celu dla osiągnięcia którego zaplanowano jego wdrażanie. Cel ten - mimo że ogólnie wyrażony w art. 104 ust. 1 ustawy Prawo wodne (Dz. U. z 2022 r., poz. 88 ze zm., dalej jako Prawo wodne) - nie został w programie sprecyzowany. Pomijając fakt, że wobec braku postawionych szczegółowych celów, nie będzie możliwe w przyszłości ustalenie czy zostały one zrealizowane, należy zauważyć, że program nie zawiera analiz, opartych m.in. o wyniki opublikowanych badań, dotyczących dziedziny, której dotyczy. Nie scharakteryzowano w nim problemu zanieczyszczenia wód azotanami, udziału i specyfiki źródeł rolniczych w zanieczyszczaniu wód i za ich pośrednictwem środowiska, skutków zanieczyszczeń na poziomie abiotycznym i biotycznym, a także obszarów problemowych, których mają dotyczyć zaplanowane działania. W programie nie opisano także w jaki sposób i z jakich przyczyn dokonano (lub nie dokonano) zróżnicowania środków i sposobów postępowania, stanowiących trzon programu, w oparciu o kryteria wskazane w art. 104 ust. 3 Prawa wodnego, w tym m.in. o warunki glebowe, warunki klimatyczne, czy warunki wodne i środowiskowe.	wyjaśniona	Opracowanie Programu działań stanowi wypełnienie postanowień Dyrektywy azotanowej, która ma na celu ochronę jakości wód w całej Europie przez zapobieganie przedostawaniu się azotanów pochodzenia rolniczego do wód gruntowych i powierzchniowych oraz zachęcanie do stosowania dobrej praktyki rolniczej. Zakres Programu określa zarówno Dyrektywa azotanowa, jak również ustawa Prawo wodne. Podkreślić należy, iż Program działań przyjmowany jest w formie Rozporządzenia Rady Ministrów. W związku z tym podlega procedurze legislacyjnej, a jego zapisy nie mogą wychodzić poza delegację ustawową do jego sporządzenia. Oceniany w procedurze strategicznej oceny oddziaływania projekt Programu działań stanowi aktualizację obowiązującego Programu przyjętego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2020 r. w sprawie przyjęcia "Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu". Opracowanie aktualizacji Programu działań zostało poprzedzone przeprowadzeniem szeregu analiz, takich jak: - Analiza wyników stężeń azotanów w wodach podziemnych i powierzchniowych w roku 2020 – w odniesieniu do okresu 2016 – 2019 (na podstawie danych Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska), - Ocena wpływu wydłużenia okresu stosowania nawozów w 2020 r. na realizację celów Dyrektywy azotanowej (na podstawie danych Krajowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Warszawie), - Analiza wpływu zmian klimatu na praktyki rolnicze oraz przygotowanie propozycji adaptacji działań ograniczających zanieczyszczenia rolnicze do zmian klimatu, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wprowadzenia w Polsce elastycznego terminu wiosennego stosowania nawozów, - Analiza wskaźników produkcji nawozów naturalnych i zawartego w nich azotu, - Weryfikacja sposobu obliczania maksymalnych dawek nawozów azotowych. Wyniki powyższych analiz stanowiły podstawę do formułowania propozycji zmian zapisów obowiązującego Programu. Zaznaczyć należy, iż Program działań podlega uzgodnieniom z ministrem właściwym ds. rolnictwa. Mając powyższe na uwadze wymaga podkreślenia, że postulowane analizy w zakresie problemu zanieczyszczenia wód azotanami, udziału i specyfiki źródeł rolniczych w zanieczyszczaniu wód i za ich pośrednictwem środowiska, skutków zanieczyszczeń na poziomie abiotycznym i biotycznym, a także obszarów problemowych, których mają dotyczyć zaplanowane działania, zostały opracowane a ich wyniki uwzględniono zarówno w zakresie zmian Programu jak i w opracowanej prognozie oddziaływania na środowisko. Z uwagi na wymogi formalne związane z procesem legislacyjnym Programu działań, treść analiz nie została uwzględniona jako element Programu. W celu określenia, czy Program działań jest wdrażany zgodnie z założeniami oraz czy zaproponowane działania przynioszą oczekiwany rezultat opracowano dokument pn.: Metodyka prowadzenia monitoringu skutków realizacji postanowień aktualizacji Programu działań, zaproponowane zostały tam zarówno wskaźniki postępu oraz skuteczności wdrażania postanowień Programu działań. Podsumowanie Metodyki prowadzenia monitoringu, określające sposób oceny skuteczności i postępu we wdrażania działań znajduje się w rozdziale 3 Prognozy. Ponadto realizacja Programu działań podlega okresowej sprawozdawczości do Komisji Europejskiej zgodnie z zapisami art. 10 Dyrektywy azotanowej. Polska jako kraj członkowski Unii Europejskiej sporządza sprawozdania z wdrażania Dyrektywy azotanowej od 2008 roku. Pierwsze przygotowane Sprawozdanie dotyczyło okresu 2004-2008. Sporządzane sprawozdania zawierają informacje zarówno w zakresie realizacji działań, jak również w zakresie skuteczności Programu.
4.	23.08.2022	pismo	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Projekt aktualizacji Programu działań	Brak, opartego o podstawy naukowe, uzasadnienia rozwiązań przyjętych w programie, uniemożliwia dyskusję trafności zastosowanych działań, w tym progów ilościowych przyjętych w rozwiązaniach technicznych. Przykładowo, w odniesieniu do „warunków rolniczego wykorzystania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych” przyjęto wykluczenie nawożenia w buforze od 5 do 20 m - zależnie od kryteriów klasyfikujących wody powierzchniowe oraz rodzaju nawozu. Nie wiadomo m.in. w oparciu o jakie założenia przyjęto te warunki nawożenia, do jakiej pozytywnej zmiany w środowisku doprowadzą, czy też jaka jest przyczyna różnic pomiędzy ustalonymi odległościami. Ponadto, podkreślenia wymaga, że wody poza otwartymi akwenami, w znacznej ilości znajdują się m.in. w ekosystemach bagiennych, a także że odpowiedni skład chemiczny wód determinuje występowanie specyficznych siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków. Zatem uwarunkowania określające zasady wykorzystania nawozów powinny zostać ustalone nie tylko w odniesieniu do wód powierzchniowych, ale także wobec tzw. siedlisk od wód zależnych (np. torfowisk). I mimo że intencją programu jest zmniejszenie obciążeń środowiska, a szczególnie wód, azotanami, to nie jest możliwe rozważenie skuteczności proponowanych działań w pełnym zakresie, a tym samym potwierdzenie ich uniwersalnie pozytywnego skutku, rozumianego jako wystarczalność, dla każdego z elementów środowiska.	wyjaśniona	Opracowanie aktualizacji Programu działań zostało poprzedzone opracowaniem szeregu analiz takich jak: - Analiza wyników stężeń azotanów w wodach podziemnych i powierzchniowych w roku 2020 – w odniesieniu do okresu 2016 – 2019 (na podstawie danych Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska), - Ocena wpływu wydłużenia okresu stosowania nawozów w 2020 r. na realizację celów Dyrektywy azotanowej (na podstawie danych Krajowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Warszawie), - Analiza wpływu zmian klimatu na praktyki rolnicze oraz przygotowanie propozycji adaptacji działań ograniczających zanieczyszczenia rolnicze do zmian klimatu, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wprowadzenia w Polsce elastycznego terminu wiosennego stosowania nawozów, - Analiza wskaźników produkcji nawozów naturalnych i zawartego w nich azotu, - Weryfikacja sposobu obliczania maksymalnych dawek nawozów azotowych. Wszystkie prowadzone na potrzeby przeglądu i aktualizacji Programu działań analizy bazowały na oficjalnych i aktualnych danych w zakresie stanu środowiska oraz zmian klimatu. Przy formułowaniu wniosków oraz zaleceń wykorzystano aktualne wyniki badań i najbardziej aktualnych publikacji naukowych. Wyniki powyższych analiz stanowiły podstawę do formułowania propozycji zmian zapisów obowiązującego Programu. Zaznaczyć należy, iż Program działań podlega uzgodnieniom z ministrem właściwym ds. rolnictwa. Z uwagi na wymogi formalne związane z procesem legislacyjnym Programu działań, treść analiz nie została uwzględniona jako element Programu. Zaznaczyć należy także, iż zmiany treści Programu działań nie obejmowały odległości w jakich stosowanie nawozów jest zabronione. Ten element jest zgodny z obowiązującym Programem działań (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2020 r. w sprawie przyjęcia "Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu") i bazuje na wykonywanych analizach i ustaleniach zespołu opracowującego Program działań z 2018 r. Uwzględnienie w Programie działań siedlisk od wód zależnych wykracza poza zakres delegacji ustawowej. Zgodnie z art. 104 ust. 2 pkt. 1a ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne Program działań zawiera „ograniczenie rolniczego wykorzystania nawozów, w tym sposoby i warunki nawożenia na glebach zamarzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą lub przykrytych śniegiem, w pobliżu wód powierzchniowych i na terenach o dużym nachyleniu, a także równowagi między możliwym do przewidzenia zapotrzebowaniem upraw na azot a zasilaniem upraw azotem z gleby oraz z nawożenia". Proponowane działania odnoszą się do wód, co również pośrednio będzie oddziaływać na ekosystemy zależne od wód, bądź powiązane z nimi. W celu określenia skuteczności proponowanych działań w dokumencie pn.: Metodyka prowadzenia monitoringu skutków realizacji postanowień aktualizacji Programu działań. Zaproponowane zostały tam zarówno wskaźniki postępu oraz skuteczności wdrażania postanowień Programu działań. Jako wskaźniki skuteczności zaproponowano wskaźniki oparte na udziale punktów pomiarowo-kontrolnych z przekroczeniami wartości granicznych oraz tendencjami w zakresie stężenia NO3. Stężenia azotanów w wodach powierzchniowych i podziemnych proponuje się weryfikować w odniesieniu do: - udziału procentowego punktów pomiarowo-kontrolnych w przedziałach stężeń NO3 <25 mg/l, 25-39,99 mg/l, 40-49,99 mg/l, ≥50 mg/l dla wartości średnich i maksymalnych, - tendencji stężenia NO3 w wodach (znaczny wzrost, nieznaczny wzrost, brak zmiany, nieznaczny spadek, znaczny spadek) w odniesieniu do wartości średnich i maksymalnych. Ocena skuteczności aktualizacji Programu działań w zakresie azotanów powinna być wsparta oceną eutrofizacji. Skuteczność Programu działań oznaczać będzie mniejszy udział procentowy punktów pomiarowo-kontrolnych z przekroczeniami progu 25 mg NO3/l oraz 40 mg NO3/l i 50 mg NO3/l w stosunku do poprzedniego okresu raportowego, a także wzrost udziału procentowego punktów pomiarowo-kontrolnych z tendencją spadkową w stosunku do wcześniejszego okresu raportowego.

L.p.	Data otrzymania uwagi lub wniosku	Forma otrzymania uwagi lub wniosku	Podmiot zgłaszający uwagę	Dokument	Treść uwagi	Uwaga uwzględniona/nieuwzględniona/wyjaśniona	Stanowisko MI
5.	23.08.2022	pismo	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Prognoza	Również prognoza oddziaływania na środowisko pn. „Przegląd i projekt aktualizacji Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu aktualizacji Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”, dalej jako prognoza, nie obrazuje w sposób systematyczny przedstawionych zagadnień. Sporządzony dokument powierzchownie przedstawia problematykę zanieczyszczenia wód azotanami i jego efekt dla różnych elementów środowiska. W części dotyczącej opisu stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem, przekrojowo przedstawiono środowisko Polski. Tak przygotowana informacja nie jest przedmiotowo powiązana z oddziaływaniami, które będą generowane w wyniku realizacji programu. Zupełnie zbędnie przedstawiono informacje np. oskrajnych punktach Polski, jej podziale fizyczno-geograficznym, czy o klasyfikacji krajobrazów, zasobach kopalin oraz strukturze obszarów chronionych. W tej części, jako nawiązująca do zawartości ocenianego dokumentu, powinna znaleźć się charakterystyka m.in. ekosystemów, siedlisk przyrodniczych, siedlisk gatunków, których stan i funkcjonowanie narażone jest w związku z nadmiarową obecnością azotanów. Jednak informacje w tym zakresie są powierzchowne i niepełne (nie ujęto w niej m.in. torfowisk, a także siedlisk dziko występujących gatunków). Należy podkreślić, że w sytuacji, kiedy podlegający ocenie plan/program jest realizowany powszechnie, bez precyzowania lokalizacji, opis środowiska winien skupiać się na tych jego elementach, które w największym stopniu narażone są na niekorzystne oddziaływania planu/programu, charakteryzować specyfikę narażania, występowanie zasobu i in. (okoliczności te przedstawiono już w uzgodnieniu zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie – pismo z dnia 15 czerwca 2022 r., znak: DOOŚ-TSOOŚ.411.4.2022.TW).	wyjaśniona/uwzględniona	W Prognozie w rozdziałach dotyczących analizy aktualnego stanu środowiska, scharakteryzowano jakość środowiska uwzględniając wszystkie komponenty środowiska wskazywane obowiązującą ustawą OoŚ, w celu wypełnienia wymagań obowiązującego prawa. Część z przeanalizowanych elementów środowiska nie jest bezpośrednio powiązana z zakresem wprowadzonych działań, jednakże starano się scharakteryzować stan środowiska, tak by nie pominąć elementów wskazywanych ustawą OoŚ i zachować kolejność opracowanych zagadnień zgodnie z uzgodnieniem zakresu prognozy wydanym przez GDOŚ dnia 15.06.2022 (znak sprawy DOOŚ-TSOOŚ.411.4.2022.TW). W przywołanym uzgodnieniu nie ograniczono zakresu prognozy. Wskazano, iż prognoza ma objąć cały zakres art. 51 ust. 2 ustawy OoŚ. W prognozie szczególną uwagę zwrócono na identyfikowane problemy w zakresie zanieczyszczeń azotanami wód powierzchniowych i podziemnych (rozdział 5.1.3, 5.1.4.) i komponentów z nimi powiązanych. Nie można zgodzić się ze stwierdzeniem, że dokument powierzchownie przedstawia problematykę zanieczyszczenia wód azotanami i jego efekt dla różnych elementów środowiska. W Prognozie bowiem problematyka zanieczyszczenia wód podziemnych i powierzchniowych azotanami została szczegółowo przedstawiona na podstawie oficjalnych i aktualnych danych GIOŚ w zakresie jakości wód zebranych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Dane zostały szczegółowo przeanalizowane na obszarze całego kraju, bowiem aktualizacja Programu jest dokumentem o zasięgu ogólnopolskim, zgodnie z art. 104 ustawy Prawo wodne. Do analizy stopnia zanieczyszczenia wód podziemnych azotanami wykorzystano najnowsze wyniki stężeń azotanów uzyskane w monitoringu wód podziemnych, jakie były dostępne w czasie realizacji Prognozy, tj. z 2021 r i porównano je w wynikami badań z lat poprzednich 2016 - 2020. Tym samym przeprowadzone analizy pokazały szczegółowo i rzetelnie zmiany w zakresie jakości wód podziemnych pod kątem stężeń azotanów w ostatnich latach. Ponadto ocenę i klasyfikację stężeń azotanów w wodach podziemnych opracowano zgodnie z wymaganiami Dyrektywy Azotanowej (91/676/EWG) oraz zgodnie z wytycznymi zawartymi w poradniku KE (w zakresie podziału na klasy stężeń. Przeprowadzono również analizę ukierunkowaną na ustalenie możliwych przyczyn wystąpienia stężeń azotanów powyżej 25 mg/l. Wnioski i wyniki tych analiz zostały szczegółowo przedstawione w Prognozie w rozdziale 5.1.4. Wody podziemne. W zakresie analizy wód powierzchniowych wykorzystano dostępne pomiary stężeń azotanów w wodach powierzchniowych w 2020 r. zebrane w ramach PMŚ. Stan i tendencje w zakresie środowiska wodnego i praktyki rolniczej. Przewodnik do opracowania sprawozdań państw członkowskich, 2020) i przedstawiono rozkład przestrzenny punktów dla poszczególnych przedziałów stężeń azotanów w wodach powierzchniowych oraz przedstawiono problemy i źródła zanieczyszczeń azotanami wód powierzchniowych. Wszystkie te elementy zostały przeanalizowanie i opisane w rozdziale 5.1.3. Wody powierzchniowe. Ponadto należy podkreślić, iż w ramach pracy pn. „Przegląd i projekt aktualizacji Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu – wykonano analizy: Analiza wyników stężeń azotanów w wodach podziemnych i powierzchniowych w roku 2020 – w odniesieniu do okresu 2016 – 2019 (na podstawie danych Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska); Ocena wpływu wydłużenia okresu stosowania nawozów w 2020 r. na realizację celów Dyrektywy azotanowej (na podstawie danych Krajowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Warszawie); Analiza wpływu zmian klimatu na praktyki rolnicze oraz przygotowanie propozycji adaptacji działań ograniczających zanieczyszczenia rolnicze do zmian klimatu, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wprowadzenia w Polsce elastycznego terminu wiosennego stosowania nawozów; Analiza wskaźników produkcji nawozów naturalnych i zawartego w nich azotu; Weryfikacja sposobu obliczania maksymalnych dawek nawozów azotowych. Prognoza bazowała również na opracowanych analizach towarzyszących powstawaniu projektu aktualizacji Programu działań. Zgodnie z uwagą zweryfikowano rozdziały dot. położenia i rzeźby terenu, krajobrazu, zasobów naturalnych i obszarów chronionych oraz poszerzono opis w zakresie charakterystyki ekosystemów, siedlisk przyrodniczych, siedlisk gatunków, których stan i funkcjonowanie narażone jest w związku z nadmiarową obecnością azotanów.
6.	23.08.2022	pismo	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Prognoza	Pozbawiony analiz dokument zawiera ogólne wzmianki o pozytywnym oddziaływania całego programu, brak w niej jednak dyskusji dotyczącej ustalonych w programie działań z uwzględnieniem przyjętych progów oraz zastosowaniem kryteriów, o których mowa w art. 104 ust. 3 Prawa wodnego. W prognozie, zamiast lakonicznego przedstawienia zagadnień związanych z problemem zanieczyszczenia wód azotanami, należało wykorzystać bogate informacje, zbierane przez instytucje publiczne w skali całej Polski, umożliwiające określenie m.in. wzajemnych relacji przestrzennych pomiędzy wrażliwością wód podziemnych na zanieczyszczenia (m.in. Duda R., Witczak S., Żurek A. 2011. Mapa wrażliwości wód podziemnych Polski na zanieczyszczenie 1:500 000. Kraków), a zasięgiem ekosystemów narażonych na degradację poprzez zanieczyszczenie azotanami. Dopiero przeprowadzone analizy powinny stanowić podstawę do zaproponowania rozwiązań wariantowych i/lub minimalizujących oraz krytycznej weryfikacji działań programu w wymogów dla poszczególnych ekosystemów, siedlisk wrażliwych dla zagrożenia azotanami.	wyjaśniona	Określony w prognozie pozytywny wpływ wprowadzonych działań na poszczególne elementy środowiska, wynikał z przeprowadzonych analiz w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Zatem ocena została przeprowadzona wykazując, iż analizowany dokument pozytywnie będzie oddziaływać na środowisko, ograniczając zanieczyszczenie wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. W efekcie realizacji działań powinna nastąpić poprawa stanu wód powierzchniowych i wód podziemnych oraz zapewnienie bezpieczeństwa w zakresie zasobów wody pitnej. Nie da się nie wskazać w prognozie pozytywnego efektu realizowanych działań. Dokument dostosowano do stopnia szczegółowości zapisu Programu działań, odnosząc się do wszystkich wskazanych działań i zwracając szczególną uwagę na aktualizację i zmianę obecnie obowiązujących zapisów dokumentu np.: wskaźniki przeliczeniowe DJP, nowe gatunki zwierząt gospodarskich i dodatkowe gatunki nie wymienione w przepisach UE i krajowych. Elementy te są istotne przy obliczaniu wymaganej pojemności zbiorników lub powierzchni miejsc do przechowywania nawozów naturalnych. W projekcie aktualizacji Programu działań określono również sposób postępowania z osadami ściekowymi i ściekami, które stanowią źródło azotu dla roślin uprawnych. Wprowadzenie ww. wskaźników warunkowane było rozwojem wiedzy o możliwościach wykorzystania tych substancji jako źródła azotu na potrzeby rolnictwa, co również zostało podkreślone w Prognozie. Należy zaznaczyć, iż opracowanie aktualizacji Programu działań poprzedzały wykonane analizy i opracowania (Etap I projektu), które umożliwiły dokonanie przeglądu Programu działań i wskazania działań wymagających aktualizacji, w celu spełnienia założeń dokumentu tj.: zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu. Prowadzone analizy bazowały na oficjalnych i najbardziej aktualnych danych oraz wynikach publikowanych i recenzowanych badań naukowych. W prognozie zagadnienia związane z problemem zanieczyszczenia wód podziemnych azotanami zostały przedstawione w oparciu o dane Państwowego Monitoringu Wód Podziemnych zbierane przez instytucję państwową - GIOŚ. Przeprowadzone analizy precyzyjnie pokazały realny obraz jakości wód podziemnych pod kątem zanieczyszczeń azotanami. Do analizy stopnia zanieczyszczenia wód podziemnych azotanami wykorzystano bowiem najnowsze wyniki monitoringu wód podziemnych, jakie były dostępne w czasie realizacji Prognozy, tj. z 2021 r. Dokonano szczegółowego przeglądu i analizy tych wyników w odniesieniu do wszystkich rodzajów wód podziemnych (wody o zwierciadle swobodnym i napiętym). Ocenę i klasyfikację stężeń azotanów w wodach podziemnych opracowano zgodnie z wymaganiami Dyrektywy Azotanowej (91/676/EWG) oraz zgodnie z wytycznymi zawartymi w poradniku KE (Stan i tendencje w zakresie środowiska wodnego i praktyki rolniczej. Przewodnik do opracowania sprawozdań państw członkowskich, 2020). Przeprowadzono również analizę ukierunkowaną na ustalenie możliwych przyczyn wystąpienia stężeń azotanów powyżej 25 mg/l. Ww. analizy zostały szczegółowo opracowane w trakcie aktualizacji Programu działań, natomiast w Prognozie w rozdziale 5.1.4 Wody podziemne przedstawiono szczegółowo wyniki i wnioski z tych analiz. Należy również zwrócić uwagę, iż zadaniem dokumentu jest zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Dlatego proponowane działania odnoszą się do wód, co również pośrednio będzie oddziaływać na ekosystemy zależne od wód, bądź powiązane z nimi. Dokument nie precyzuje konkretnych miejsc wprowadzania działań, a odnosi się do obszaru całej Polski. Zatem będzie oddziaływać na ekosystemy narażone na degradację poprzez zanieczyszczenie azotanami, ograniczając to zanieczyszczenie na obszarze Polski.
7.	23.08.2022	pismo	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Prognoza	Odnosząc się do proponowanego zakresu analizy skutków realizacji postanowień programu, należy podkreślić, że podstawowe parametry, które obrazują skuteczność „działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobiegania dalszemu zanieczyszczeniu” to zawartość azotanów w wodach. W celu analizy skutków programu, zasadne jest wykorzystywanie danych państwowego monitoringu środowiska koordynowanego przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, ale i materiałów innych instytucji publicznych (np. Krajowej Stacji Chemiczno- Rolniczej) w sytuacji, kiedy systemy monitoringowe nie byłyby zintegrowane.	wyjaśniona	W celu określenia skuteczności proponowanych działań w dokumencie pn.: Metodyka prowadzenia monitoringu skutków realizacji postanowień aktualizacji Programu działań, zaproponowano wskaźniki skuteczności wdrażania postanowień Programu działań. Jako wskaźniki skuteczności zaproponowano wskaźniki oparte na udziale punktów pomiarowo-kontrolnych z przekroczeniami wartości granicznych oraz tendencjami w zakresie stężenia NO3. Stężenia azotanów w wodach powierzchniowych i podziemnych proponuje się weryfikować w odniesieniu do: - udziału procentowego punktów pomiarowo-kontrolnych w przedziałach stężeń NO3 <25 mg/l, 25-39,99 mg/l, 40-49,99 mg/l, ≥50 mg/l dla wartości średnich i maksymalnych, - tendencji stężenia NO3 w wodach (znaczny wzrost, nieznaczny wzrost, brak zmiany, nieznaczny spadek, znaczny spadek) w odniesieniu do wartości średnich i maksymalnych. Ocena skuteczności aktualizacji Programu działań w zakresie azotanów powinna być wsparta oceną eutrofizacji. Skuteczność Programu działań oznaczać będzie mniejszy udział procentowy punktów pomiarowo-kontrolnych z przekroczeniami progów 25 mg NO3/l oraz 40 mg NO3/l i 50 mg NO3/l w stosunku do poprzedniego okresu raportowego, a także wzrost udziału procentowego punktów pomiarowo-kontrolnych z tendencją spadkową w stosunku do wcześniejszego okresu raportowego. W etapie poprzedzającym opracowanie aktualizacji Programu działań analizowano dane Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska oraz Krajowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Warszawie. Analizy wykonywano także w oparciu o dane innych instytucji tj.: IUNG w Puławach. Przeprowadzone analizy pozwoliły na wypracowanie optymalnego zestawu działań w Programie i mierników skuteczności.
8.	23.08.2022	pismo	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Prognoza/Projekt aktualizacji Programu działań	Wobec powyższych uwag, rekomenduje się modyfikację programu i prognozy z uwzględnieniem opisanych zastrzeżeń.	uwzględniona	Zgodnie z wyżej udzielonymi wyjaśnieniami wprowadzono uzupełnienia do prognozy w zakresie skrócenia rozdziałów dot. stanu aktualnego środowiska dla wskazanych w uwadze komponentów środowiska (krajobraz, zasoby kopalin, położenie fizyczno-geograficzne). Uzupełniono rozdział dotyczący charakterystyki ekosystemów, siedlisk przyrodniczych, siedlisk gatunków, których stan i funkcjonowanie narażone jest w związku z nadmiarową obecnością azotanów.

L.p.	Data otrzymania uwagi lub wniosku	Forma otrzymania uwagi lub wniosku	Podmiot zgłaszający uwagę	Dokument	Treść uwagi	Uwaga uwzględniona/nieuwzględniona/ wyjaśniona	Stanowisko MI
9.	23.08.2022	pismo	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Projekt aktualizacji Programu działań	Należy zwrócić przy tym uwagę na zaproponowane w prognozie rozwiązania alternatywne, które w kilku wypadach są korzystniejsze dla środowiska lub uzupełniające, w stosunku do tych zawartych w programie. Dotyczy to przykładowo zastosowania stref buforowych, tworzenia oczek wodnych i ochrony mokradeł; działań tych nie ujęto w programie. Lepszym pomysłem jest także wprowadzenie zakazu użytkowania rolniczego w pobliżu wód powierzchniowych wraz z ustalaniem odległości. Słuszny postulat to także ustanowienie zakazu nawożenia w przypadku okresów z opadami nawalnymi oraz w czasie przedłużającego się braku opadów atmosferycznych. Z kolei zamiar ujęcia w programie elastycznego wiosennego terminu nawożenia wzbudza wątpliwości. Korzystniejsze byłoby uzależnienie momentu rozpoczęcia wiosennego stosowania nawozów od temperatury efektywnej z co najmniej 5 następujących po sobie dni. Wydaje się też, że nie powinno prowadzić się nawożeń przed 1 marca. Wśród innych propozycji alternatywnych rozwiązań wskazane jest uwzględnienie: -zabezpieczenia przyzmu przed wodą opadową; -tworzenia ścian denitryfikacyjnych wokół gospodarstw rolnych, w przypadku których występuje punktowe źródło zanieczyszczenia wód, -w obliczaniu dawki nawozów azotów mineralnych wyników badań wody wykorzystywanej do nawadniania upraw oraz upowszechnienie nowoczesnych narzędzi używanych do precyzyjnego nawożenia, które ograniczą straty azotu.	wyjaśniona	Program działań będzie w znaczącym stopniu pozytywnie oddziaływał na poszczególne komponenty środowiska, a przeprowadzona ocena oddziaływania na środowisko nie wskazała znaczących negatywnych oddziaływań, dlatego rozwiązania alternatywne zaproponowane do pozostałych działań mogą stanowić uzupełnienie tych działań i nie kwestionują zasadności zaproponowanych w aktualizacji Programu działań. Zaznaczyć należy także, iż z uwagi na wymagania procedury legislacyjnej związanej z przyjęciem Programu działań w formie Rozporządzenia Rady Ministrów, nie jest możliwe wskazywanie rozwiązań wykraczających poza podstawę prawną sporządzenia Programu.
10.	23.08.2022	pismo	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Prognoza	Ponadto, odnosząc się do formalnego aspektu przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, informuję, że organ opracowujący projekt dokumentu lub projekt jego zmiany, powinien jednoznacznie określić, czy przedmiotem procedury jest ocena kompletnego projektu czy też jedynie jego modyfikacji. W przypadku zmian przyjętych dokumentów istnieje możliwość odstąpienia o przeprowadzania oceny według zasad określonych w art. 48 ustawy ooś.	wyjaśniona	Sporządzona Prognoza oddziaływania na środowisko odnosi się do zapisów całego projektu Programu działań, z wyszczególnieniem wprowadzonych zmian. W rozdziale 5.6. w odniesieniu do poszczególnych komponentów środowiska, oceniono każde z zaproponowanych działań (projekt Programu działań) z wyszczególnieniem wprowadzonych i zaktualizowanych działań w stosunku do obowiązującego dokumentu Programu. Kwestia ta została przedstawiona we wniosku o uzgodnienie zakresu prognozy złożonego do odpowiednich organów zgodnie z ustawą OOS, w tym także GDOŚ.